

אהבתיו

עמוס לויתן

ס. יזהר - 1916-2006

א וא היה הגדול, הנפלא והמופלא מכולם. לא רק סופר חשוב מאין כמוהו, אלא גם סופר אהוב עד בלי די. סופר שאי אפשר היה, לכל אהוב ספרות, שלא לאהוב את יצירתו, וממילא את האיש עצמו. אני אהבתי, בכל מאודי.

בכל הגותו הספרותית בכתב ובעל-פה תבע יזהר מן הסופר דבר אחד פשוט: "לעורר את הקשב אצל הקורא". להלכה דחה את כל שאר הדרישות המופנות לספרות, שתהיה מחנכת, שתהיה אידיאולוגית, שתהיה ערכית וכדומה. למעשה לא נעדרה יצירתו את כל אלה. נהפוך הוא, כל יצירותיו - החל מסיפורו הראשון "אפרים חוזר לאספסת", שראה אור בשלהי שנות השלושים של המאה שעברה, דרך "פאתי נגב", "שיירה של חצות", "השבוי", "חרבת חזעה", הרומן הכביר על מלחמת השחרור ימי צקלג וכלה ביצירותיו המאוחרות משנות התשעים לאחור הפסקה של כארבעים שנות כתיבה, ובהן *מקדמות*, *צלהבים*, *מלקומיה יפהפייה* וגילוי אליהו על מלחמת יום הכיפורים - לא רק חדרות מסרים למכביר, אלא גם עוררו בשעתן פולמוסים נוקבים על צדקת המלחמה, התנהגותנו בה, יחסנו לאויב וכדומה ("יזהר היה הראשון שסדק את תרבות הנצורים והצודקים" אמר עליו רעו חיים גורי). אף שלא חדל יזהר לעולם להאמין בציונות ובצדקתה. עם זאת לא בכך ראה את עיקר אמנותו כסופר.

קשה להסביר מהו "לעורר את הקשב אצל הקורא" ואיך עושים זאת. במילים רגילות היינו אומרים כי זהו כשרונו של היוצר הגאון וסוד קסמו. עומק הסתכלותו, כוח חדירתו, שליטתו ללא מצרים בכלי אמנותו, שהם השפה, הלשון וכל מכמניה של העברית, שהיתה בידו כחומר ביד היוצר, חיה ורוגשת כל כך. בספרו *מלקומיה יפהפייה* בפרק הקרוי 'שביעית' על הסימפוזיה השביעית של בטהובן, הוא ממשיך את יצירת הספרות ליצירה המוסיקלית ואומר כי האמצע הגדול, האמצע של הכל, הדבר עצמו, מתגלה לנו באמצעות הקשב. כקורא פירוש הדבר להיות מרותק לכל אות ואות שבטקסט כמו לכל תו ותו שבפרטיטורה. אצל יזהר אין מתענגים רק על המכלול, על הסך הכל, "על מה שהיה לפני ואחרי", כדבריו, כלומר על סיפור העלילה, אלא על כל אבן מאבני הבניין, על אופן הקצעתה, סידורה, הנחתה במשפט, המשפט בפסקה, הפסקה במחרוזת.

יזהר היה צייר גדול של הנוף הארצישראלי, של מישורי הנגב ושפלת הדרום, שבה נטועה רחובות עירו, שבה נולד וחי רוב ימיו בבית משפחת סמילנסקי ברחוב מוסקוביץ 14, עד שעקר לפני כעשר שנים לכפר מישר סמוך לגדרה. הוא היה גם הצייר (ואולי אף הדיוקן) של דמות

העברי החדש, יליד הארץ שבטרם מדינה ובימיה הראשונים, אותה צייר בעצם פעמיים, פעם בקווים היסטוריים רחבים בתקופת יצירתו הראשונה, ופעם במשיכות מכחול עדינות בתקופת יצירתו השנייה. יזהר הוא גם סוגר המעגלים הגדול שכתב את אפוס התקומה על לוחמי תש"ח ואת משא הזעקה האנטי-מלחמתי על מלחמת המחדל של 73. לא סופרים בני דורו, לא סופרים בני דור המדינה ולא סופרים צעירים יותר, זכו לכך.

בשנים האחרונות, דומה שיוזהר נשכח מעט מלב. לא עסקו די ביצירתו ולא עסקו די בו עצמו. יום מותו צוין בקושי בטלוויזיה והוא נדחק מפני ענייני ועדות חקירה למיניהן. על שכחה זו אנו עתידים לשלם מחיר יקר. יום מותו, מתברר, הוא גם יום מותה, לפני שנה, של המשוררת דליה רביקוביץ. ובשעה שמופתים דגולים שכאלה הולכים ומתרחקים מאיתנו, משתלטת על הדורות הצעירים עילגות לשונית נוראה ורדידות מחשבתית מבהילה. (ועל כך צריך יהיה עוד להקים ועדות חקירה).

בספר *מקדמות* (1992) שפתח את תקופת יצירתו השנייה, שבה כמו נולד מחדש, חוזר יזהר אל הזיכרון הראשון של המקום הראשון בחייו:

ואיפה היה המקום הראשון? הראשון הראשון? כי המקום הראשון וכלי שום אסמכתא היה צבע כתום. כתום כולו. כתום כתום. כתום מאוד. ולגמרי.

היה זה הצבע הכתום של אוהל הודי שבו הונח התינוק בשדה בעת שעבדו בו הוריו:

מלא כולו כתום זוהר, זוהר כתום כולו. אז גילה פתאום את ראיית הדבר. את ידיעת הכתום השלם. אחד וכללי ושלם ועולמי. מציף הכל בזריחת כתום ודאית... שם היה המקום. הראשון הראשון. ושם היה התחלת הכל.

■ הזדהרות כתומה שהלכה והזדהרה מאז בחייו וביצירתו.